

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak teden. Naročnina letno 60 din. za inostranstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davak posebej. Polt. šek. rač. 11.153. Telefon 4586

Kmečka miselnost in učiteljstvo

Pred kratkim se je obrnil akcijski odbor za postavitev učiteljskega doma na vse slovenske občine za podporo svoje akcije. Svojo hvalevredno nalogo, omogočiti učiteljski študij tudi revnejšim nadarjenim kmečkim fantom, je pa vpeljal s trditvijo, ki naravnost zahteva popravila in pojasnila.

Občinam naslovljena okrožnica začenja namreč s sledečim odstavkom:

»Ze dolgo časa opažamo, da slovensko učiteljstvo ne vrši med ljudstvom tiste naloge, ki bi jo moralo. Zlasti kmečki stan, ki je danes še vedno vodilni stan v Sloveniji, se vedno pritožuje, da se mu je učiteljstvo popolnoma odtujilo, da ne razume njegovih težav in da mu radi tega tudi ne pomaga.«

Kljub žalostnemu dejstvu, da se v zadnjih letih rekrutira učiteljski naraščaj v resnici po veliki večini iz nekmečkih stanov, pomenja gornja trditev — milo rečeno — vsaj veliko nepoznanje in omalovaževanje vseh resnično požrtvovalnih naporov slovenskega učiteljstva, da bi smotno in obče koristno organiziralo svoje izvenšolsko delo na podeželju.

Poleg stremljenja, da prilagodi svoje didaktično delo sodobnim socialnim, gospodarskim in teoretskim potrebam, ni vložilo nase učiteljstvo v nobeno drugo panogo svojega kulturnega udejstvovanja toliko smotrnega truda in dobre volje, kakor prav proučevanju kmečkih razmer. Na nobenem drugem delovnem torišču si ni postavilo tako izčrpnega in vse potrebe upoštevajočega delovnega sistema, kakor v pospeševanju kmečkega šolstva, v organizaciji kmečkega gospodarskega in kulturnega življenja ter v postavitvi sodobne delovne metode, ki sloni prav tako na gospodarskih, kakor na psiholoških osnovah slovenskega kmečkega ljudstva.

Zadnje desetletje — to se pravi prav v tisti dobi — ko se je na naših učiteljskih šolah premaknila naraščajna kvota v škodo kmečkega stanu, je organiziralo naše učiteljsko združenje neštevilno tečajev z namenom, poglobljati zlasti novi učiteljski naraščaj v kmečko miselnost, ostriti mu pogled za specifične gospodarske in kulturne potrebe našega kmeta, graditi nove, tem potrebam ustrezajoče delovne metode ter opozarjati z adekvatnimi novimi učnimi in organizacijskimi načrti odločujoče činitelje na novo stvarnost našega podeželja.

Na pre mnogih tečajih je sodelovalo na stotine zlasti mlajšega učiteljstva ter dokazalo s svojimi gmotnimi žrtvami in z neutrudljivim zanimanjem ne samo, da se ni ljudstvu popolnoma odtujilo, marveč da ni v nobenem drugem stanu — in niti celo pri kmetih samih — toliko resničnega najboljše hotenja, pomagati našemu podeželju na vseh toriščih, ki prihajajo tu v poštev.

Ni krivda na naši strani, če to stremljenje pravih prijateljev kmečkega ljudstva ni našlo tistega odziva na mestih, ki bi morala celo iniciativno posegati v pospeševanje takega plemenitega stremljenja ter če ni bilo podprto tako, kakor zahteva to današnje kritično gospodarsko in moralno stanje slovenskega kmeta.

Trdno smo prepričani, da se bodo morali vsi, ki so si postavili pospeševanje kmečke gospodarske in duhovne kulture za svoj smoter, vračati nenehoma na bogato zakladnico novih načrtov in metod, ki jo je zbralo slovensko učiteljstvo v zadnjih desetih letih svojega napora, izvirajočega iz prave kmečke miselnosti in demokratske humanosti.

Zato priporočamo vsem, ki se že in se bodo v bodočnosti pečali z vprašanji asancije slovenske kmečke vasi, da ne omalovažujejo tega dela slovenskega učiteljstva, ampak naj iščejo v korist stvari sami plodnega in lojalnega stika z našo organizacijo samo. Kdor koli bo dobil vpogled v nagromadeno delo v tej smeri, bo klonil glavo v spoštovanju pred tistim stanom, ki je bil v svoji kratki življenjski zgodovini že tolikokrat krivično oklevetan in postavljen za grešnega kozla tam, kjer bi se morali razni ljudomilci kritiki sami potrkati na svoje grešne prsi.

Kako pa je s pritožbami ljudstva proti učiteljstvu, imamo pri organizaciji v številnih primerih, ko so se cele vasi zavzele za preganjenje učitelje najtemeljiteje dokazuje za to, kako se hotoma ustvari bajka ter se ponavlja toliko časa, da postane v očeh nepoučenih in zapeljanih zgodovinsko dejstvo. Take vrste zgodovina je danes mnogokje postala oficijelna znanost.

Učiteljska naturalna stanovanja

§ 29. zakona o ljudskih šolah pravi »Poleg upraviteljevega stanovanja mora imeti vsaka šola toliko obveznih stanovanj za učitelje, kolikor ima šola posameznih oddelkov, kakor tudi stanovanje za enega slugo. Brez predpisane števila teh stanovanj se ne more ustanoviti šola, niti nov oddelk. V mestih in trgih se daje namesto naturalnega stanovanja stanarina.«

Drugi odstavek se nanaša izključno na trge in mesta, kjer ni tako težko najti primernega stanovanja kakor na deželi in kjer bi bilo občin težje preskrbeti zadostno število stanovanj spričo velikega števila učiteljskega. Zato je za mesta odmeril zakonodavec stanarino ter prepustil učiteljstvu, da si poišče stanovanje kakršno si hoče in kjer si hoče. V mestih, posebno pa še v trgih sicer tudi primanjkuje stanovanj, vendar jih je še vedno lažje dobiti kakor na vasi. Na deželi je to drugače. Imamo kraje, kjer je lahko dobiti lepa stanovanja, večinoma pa na vasi ni mogoče dobiti primernih stanovanj, včasih jih sploh ni. Prostori so nezdruženi, vlažni, zatohli in največkrat premajhni. Kmečke sobe so nizke, okna majhna in zamrežena, zidovi vlažni, da teče od njih. Kar sem videl kmečkih hiš, četudi so bile od zunaj dokaj lepe, sem le redko katero našel, ki bi bila suha, zračna in sončna. Zakonodavec je upošteval ta dejstva, zato je § 29. izpopolnil s § 173., ki pravi: »Kjer na deželi ni stanovanj za učitelje, je šolska občina dolžna sezidati jih najkasneje v roku šestih let, ko stopi ta zakon v veljavo, v nasprotnem primeru se šola zapre.« S tem členom se je hotelo prisiliti krajevne šolske odbore, da bi sezidali ali dozdali primerna stanovanja, posebno, kjer se je šola razširila. Žalobog se to ni uresničilo. Čeprav je poteklo od veljavnosti zakona 9 let, še vedno šolske občine niso oskrbele stanovanj, niti se niso pobrile, da bi jih zgradili privatniki. Problem še vedno čaka rešitve.

Oglejmo si malo поблиže, kako je s temi »naturalnimi stanovanji«. Vse šole imajo upraviteljska stanovanja ter je glede njih preskrbljeno. Večina šol ima tudi 1 ali več sob oziroma sobic za samsko učiteljstvo. Nikjer na deželi pa ne najdemo stanovanj za poročene učitelje, ki so največji reveži na deželi. Četudi imajo dobro voljo, da bi plačali pretirano stanarino, navadno ne morejo dobiti primernega stanovanja. Kje tudi? Kočarji in manjši posestniki imajo še zase in družino premalo prostora, kmet pa tudi nima več kot 2-3 sob, katere pa itak sam potrebuje. V najskrajnejšem primeru lahko odstopi 1 sobo, stanovanja s pritlikavci pa ni dobiti pri kmetu. Edino trgovce in gostilničarje imata večjo hišo. Tu so včasih na razpolago še do-

kaj dobri prostori. Gostilničar navadno lahko odstopi sobo za tujce, če pa pride slučajno tujec, se mora učitelj umakniti kamor koli. Poročeni učitelji se dostikrat tlačijo v nezdruženi, malih sobah, kjer jim vlaga, smrad in hlapi uničijo še tisto opravo, ki so si jo prigrisnili s muko in pritrgovanjem. Na deželi je zapopadeno v pojmu upraviteljskega stanovanja, če bi imel tudi učitelj stanovanje, bi bil zadovoljen in bi ne izpodrival upravitelja. In le to bi bilo pravilno! Višje organizirane šole bi morale imeti poleg samskih sob tudi po 1 ali več stanovanj za poročene učitelje. Striktno bi se pa moralo paziti, da bi se prestavljalo in nastavljal na mesta, kjer so stanovanja, le poročeno učiteljstvo. To je socialni moment in bi moral igrati prvenstveno vlogo med izvenšolskimi momenti. Še dalje lahko gremo. Imamo nebroj eno- in dvorazrednic, kjer večinoma službuje samsko učiteljstvo, čeprav so na teh šolah lepa naturalna stanovanja. Na taka mesta naj bi se nastavljali predvsem mladi poročeni učitelji, oziroma učiteljski pari.

Toda tudi stanovanja v šolah niso vedno primerna. Kakor sem že omenil, so upraviteljska stanovanja še dovolj velika, s tem pa ni rečeno, da ustrezajo potrebam. Koliko primerov lahko naštejemo v naši ožji domovini, kjer so stanovanja sicer prostorna, a neprimerna: vlažna, zatohla, okna velika in pokvarjena, podi razjedeni od zemeljske vlage, brez kleti in drvarnic, pralnic, zdrave pitne vode, vrtov itd. Koliko mladih življenj je shiralo med stenami šolskih stanovanj, koliko jetičnih in revmatičnih učiteljev umira vsako leto! Ni dovolj, da opravila učitelj naporno delo v razredu, včasih vlažnem, natrpanem, zatohlem, še doma, kjer bi se moral odpočiti, se zastropuje v nezdruženi prostorih. Občine ocenjujejo za stanovanje vse, kar ima 4 stene, pod, vrata in okenske okvire. Branijo se zidati nova stanovanja, četudi so stara neprimerna, nezdružena, tesna, vlažna — ker so pač stanovanja. Ne smemo se čuditi, da sta jetika in revmatizem učiteljski bolezni in da jih foliko umira v cvetu mladosti. Ni naš poklic zavijanje vreden, zavijajo nam počitnice — za kulise namreč ne vidi nihče. Nihče ne ve za tihe tragedije, ki se odigravajo med štirimi stenami učiteljskih sob. Skrajni čas je, da se izdajo točni predpisi glede učiteljskih stanovanj. Taki predpisi, ki bi morali vsebovati točna določila glede velikosti in stanja učiteljskih naturalnih stanovanj, bi morali biti sestavljeni na principu: zdrava, svetla, sončna in higienska stanovanja učiteljstvu za naporno in nezdruženo delo v šoli.

—a—

Posebna anketa

Edino upanje za rešitev Učiteljske samopomoči in ostalih človekoljubnih ustanov

Na javnem shodu dne 15. januarja 1939. v Delavski zbornici v Ljubljani smo spodaj podpisane človekoljubne ustanove ob ogromni navzočnosti svojih članov soglasno sprejele naslednjo

spomenico.

Nujna potreba, izvirajoča iz težkih življenjskih razmer, je v teku let poklicala v življenje celo vrsto ustanov človekoljubnega značaja, ki se bavijo s preskrbo pogrebnih stroškov in stroškov za primer bolezni.

Vse te ustanove so ustanovljali pred vsem socialno šibki sloji, ki so spričo svojega težkega materialnega položaja najtežje občutili smrt in bolezen v družini. V izredno slabem socialnem položaju je iskati tudi vzrok, da so zlasti državni nameščenci vseh mogočih strok in položajev v teku let zgradili visoko število teh ustanov, ki že dolgo vrsto let ne sebično in brez računanja na dobičke vprav v najtežjih prilikah pomagajo lajšati gorje svojim članom in njihovim svojcem.

Tudi razni delavski stanovi so ustanovili mnogo podpornih društev. Številne delavske organizacije izvajajo različne podpore akcije, ki so za delavce še posebno važne in nujno potrebne, saj je vprav življenje delavcev polno najrazličnejših življenjskih težav. Delavci so vedno izpostavljeni, da so preko noči nenadoma v največji nesreči; takrat jih lahko obranijo pred najhujšo katastrofo le podpore na vzajemnosti zgrajenih ustanov. Nešteto krat rešujejo te ustanove številne družine, ki bi brez te pomoči ostale ogrožene in izročene popolni propasti.

Vse te človekoljubne ustanove vršijo delo, ki bi ga morala sicer vršiti država. Privatna iniciativa in dejavnost sta pomagali, ker država ni mogla pomagati. Zato tudi vse te ustrove in njihovi člani upravičeno pričakujejo, da jim bo država nudila vsaj tisto oporo, ki jo zmore brez vsakih materialnih in drugih bremen. Predvsem pa pričakujejo

in prosijo, da država ne donša zakonskih določb in ne izvaja ukrepov, ki bi kakorkoli ovirali razvoj in delovanje teh prepotrebni človekoljubnih naprav.

Pravilnik o ustanovah človekoljubnega značaja, ki se bavijo s preskrbo pogrebnih stroškov in stroškov v primeru bolezni in o fondih za penzijsko zavarovanje, objavljen v »Službenih novinah kraljevine Jugoslavije« dne 6. decembra 1938., št. 280/LXXXIII/662, pa posega tako globoko v organizacijo teh ustanov, da ovira ne samo njihov razvoj in delovanje, marveč jih resno ogroža v njihovem obstoju. Ako bi ostal pravilnik neizprijen v veljavi, potem bo nujno morala pretežna večina naših človekoljubnih ustanov likvidirati. To pa ni in ne more biti namera zakonodavca.

Po vsestranski proučitvi pravilnika in uredbe o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji (»Službene novine kraljevine Jugoslavije« z dne 1. marca 1937, št. 46/XV/91), na katero se pravilnik opira, ugotavljamo in izjavljamo podpisane ustanove človekoljubnega značaja:

1. V polni zavesti važnosti človekoljubnih ustanov in odgovornosti njihovega dela se ne otežemo nobeni kontroli. Zato pozdravljamo uvedbo nadzorstva države, ki stremi za tem, da zaščiti interese naših članov s tem, da skrbi za varnost naših ustanov. Mnenja pa smo, da sodi nadzorstvo nad našimi ustanovami, ki vrše eminentno človekoljubne naloge, prvenstveno v delokrog g. ministra za socialno politiko in narodno zdravje in prosimo ter predlagamo, da se uredba z dne 1. marca 1937, v tem smislu izpremeni.

Saj je še posebno na dlani, da zlasti delavske človekoljubne ustanove nikakor ne morejo spadati pod nadzor kakšnega drugega ministrstva, ko je za vse delavske zadeve in za vse delavske ustanove že sedaj v vsem pristojno edino ministristvo za socialno politiko in narodno zdravje. Zato tudi ni nikake utemeljitve, da bi od delavskih ustanov

VSEBINA:

Kmečka miselnost in učiteljstvo.

Učiteljska naturalna stanovanja.

Posebna anketa.

V obrambo resnice in morale.

V spopolnitve listka »Črtice iz zgodovine našega stanu«.

Lepi uspehi tovariša Radovana Gobca.

Ob žalostnem kulturnem dogodku.

1938. leto.

Splošne vesti. — Osebnosti. — Kaj vse pišejo. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljski pravnik. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio.

— Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

ravno človekoljubne ustanove spadale pod nadzor trgovskega ministristva. Te ustanove niso nikaka trgovina, nego so le dobrodelne ustanove, ki iz usmiljenja in čuta skupnosti ter stanovske povezanosti pomagajo, kadar je pomoč stanovskemu tovarišu najbolj potrebna.

2. V uredbi o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji ne najdemo nikake zakonite osnove za določbe, kakor jih vsebuje pravilnik o ustanovah človekoljubnega značaja, ki se bavijo s preskrbo pogrebnih stroškov v primeru bolezni in o fondih za penzijsko zavarovanje.

V § 1., odstavek 2., uredba izrecno izvzema naprave človekoljubnega značaja od zavarovalnih podjetij.

V tem vidimo poudarek posebne važnosti in položaja, ki ga priznava uredba človekoljubnim ustanovam. Za naprave človekoljubnega značaja vsebuje uredba še več drugih določb, nobene pa, ki bi dajala zakonito osnovo za tako globoke posežke v notranjo ureditev in delokrog teh naprav. Uredba predvideva v § 2., odstavek 4., poseben pravilnik, ki pa ima po njenem besedilu samo nalogo določiti, kateri podatki naj se predložijo ministrstvu k prošnji za dovoljenje poslovanja. Poleg nekaterih specialnih pravilnikov — § 3., odst. 2., § 4., odst. 2., § 8., odst. 4., § 9., odst. 4. — ki pa ne zadevajo bistva, marveč zgolj tehnično stran poslovanja teh naprav, predvideva uredba še v prehodnih določbah v § 21., odst. 4., da morajo človekoljubne naprave, ki jih določa odstavek 2. § 1., spraviiti svoje poslovanje v sklad z določbami pravilnikov v roku, ki ga predpiše minister za trgovino in industrijo. Nemogoče je, da bi bili mišljeni pri tem kakih pravilniki z drugimi in drugačnimi določbami, kot jih navaja in opredeljuje že uredba sama.

Pravilnik g. ministra za trgovino in industrijo z dne 22. novembra 1938., objavljen v »Službenih novinah« dne 6. decembra 1938., pa daleko preokračuje pooblastilne določbe uredbe in odreja zavarovalnim ustanovam človekoljubnega značaja drugo osnovo delovanja in omejuje obseg njihovega področja. Zato ravno za ta pravilnik v uredbi ne vidimo zakonite osnove.

3. Določbe pravilnika so v direktnem nasprotju s smotri, ki jim služijo naše zavarovalne ustanove človekoljubnega značaja. Zato bi izvajanje pravilnika ne služilo niti interesom ljudstva niti interesom države. Koristi bi imela od njega le na kapitalistični osnovi delujoča zavarovalna podjetja, torej velekapital, pred čigar izkoriščanjem je nujno zaščititi malega človeka. V utemeljitev navajamo:

a) Poslovno področje človekoljubne ustanove odnosno penzijskega fonda more po pravilniku obsegati največ teritorij enega političnega srezu oziroma ene mestne občine.

Sirše poslovno področje more imeti samo tista humana ustanova odnosno penzijski fond, ki posluje z odrejenim krogom oseb v medsebojnih bližjih osebnih ali službenih ali stanovskih zvezah (čl. 11.).

S to določbo ovira pravilnik ustanovam človekoljubnega značaja uspešno vršitev socialnega dela. Zaradi te določbe bi se morale številne ustanove takoj reorganizirati, s čimer bi število njihovih članov padlo. Zaradi ostrih in neizvedljivih zahtev v pravilniku bi tisoči in tisoči izgubili v novih ustanovah svoje prejšnje člane pravice in z njimi vse prispevke, ki so jih že leta in leta plačevali. To bi nanje in na javnost ne delovalo nič manj strahotno, kot je pred nekaj leti deloval polom Feniksa v Ljubljani. Omejitvi delokroga bo sledilo, da se članstvo teh ustanov tudi v bodoče nikdar ne bo moglo dvigniti na tako višino, da bi mogla podpirati, ki bi jo izplačala ustanova, pomeniti uspešno pomoč. Za take majhne ustanove bo sam po sebi padel interes, zaradi česar bodo nujno morale likvidirati.

b) Pravilnik se ne zadovoljuje samo z omejevanjem poslovnega področja, kar že samo po sebi znižuje višino podpirane, marveč omejuje v čl. 12. tudi samo višino podpornine. Tako pogrebna ne sme znašati nad